

سے ازویدہ قناندی لعلِ کانی
 زوی بر خاتمِ جاناں بے بوس
 بیا و آں دہن بوسیدی ایں را
 نگینش را نگیںے و رفتن زودی
 گرفتے درد ہاں چوں خاتمِ ہنگشت
 بخلو تگرہ چو در آتش دروں نے
 نہ مونس جز کتابی و سر دے
 گئے افسانہ ہمسہ و وفا خواند
 دلش ہم با خیالِ ماہِ خود خوش
 چہ بیند چوں دلش جائے و گر بود
 میرے دیگر بچشمش اثر دہائیت
 کجا باشد چو روئے دلبرِ خویش
 نہ ہمچوں گھنڈا رخویش باشد
 کہ مہر دم بر گلے دیگر نشیند
 حدیثِ عاشقی ازوے دروغت
 ہمیش دوری وہم وصلِ ضروری

قرابہ کروی از لبِ مے فشانے
 چو بودی گاہِ نقلش با صد افسوس
 گرفتے بر کفِ آن انگشتریں را
 لہاں انگشتریں بر ویدہ سودی
 گئے زان گوہر گم گشتہ از ہشت
 بجلسِ ویدہ ہمچوں ساغرے
 نہ محرم جز غم و دوری و روئے
 گئے از لیلی و مجسنوں سخن راند
 صف اندر صف پرستارانِ ہوش
 ۱۰ عروسِ نازکش گرچہ بہر بود
 کسے کش دل گرفتار ہو ایت
 اگر صدر روئے خوب آید فراموش
 باغِ ارصد چمن در پیش باشد
 چرا گل دامن از بلبیل نہ چسبند
 ۱۵ لے لیش ہر دم از رشے فروست
 بر ایناں عاشق اندر ناصبوی

وزاں سوئے دگر معشوقِ طنّاز
شبِ روز از ہوائے دیدنِ یار
ازاں سوائے کہ بودش ہدیہ دوست
دراں کلمے رقم بسیار دیدے
دراں سووائے دلکش و آستی ہوش
چو آن مور شکنج و تاب دادی
ہمہ روزاں شبِ دیگور بردست
گمش خونریز و شور انگیز خواندی
ہنائی گفتہ بودش محرمِ راز
بشادی با عروسِ خویش نشست
مہ گوشہ نشین ز اں داغ جاں کاہ
غمِ دوری نہ بس بودش جسک خوار
یک آتش می نشاندا از چشمِ خونریز
تواں خوردن بسینہ دُور باشی

بخوں خوردن درونِ پردہ راز
چو چشمِ خود و دژم چوں غمِ سترہ بیمار
نگینجیدی بسانِ موسے در پوست
بجائے سُرمدہ در چشمش کشیدے
چو طفلی کو کند سبقش فراموش
ز مژگاں شانہ کردی آبِ دادی
چو دیدہ نطلتے پُر نور بردست
گمش و لبند و جساں آویز خواندی
کہ زانِ دیگر اں شد یار و مساز
عروسانِ دگر بگزاشت از دست
ہمی بود از دروں کا ہندہ چوں ما
بر اں غم گشت غمناے دگر یار
کہ سوائے دیگرش ز د آتش تیز
کہ نتواں خوردن از غیرت خراشی

۴۔ چو غزہ خود و دژم چوں چشمِ بیاہ ۵۔ دانستہ ساجھ جادع ۶۔ دہشتی ترا ساع ایضا بسن ساز دستا
= بسن کردہ ع ۷۔ چو طفلے کندہ سبقے فراموش ج ۸۔ چو طفلے کو کندہ سبق فراموش با د امیر خسرو نے ہمیشہ سبق کو
ساکن الاوسط بانداہا ہی۔ سووائے ان اختلافی نسخوں کے یہ لفظ حضرت امیر کے کلام میں متحرک الاوسط امیری
نظر سے نہیں گذرا اگر ایک جگہ یعنی نسخہ (۱۵۶)

تو اں در چشم خود صحت را دیدن
 چہ را غنچه نذر دپسہن را
 غمے بود آن پریش را در اں سوز
 چو شب رایت بر آوردی بعیوق
 چراغ دل ہمہ شب داشتہ پیش
 بنشی با مہزاراں داغ دوری
 دلش پیش چہ سراغ افغانہ گفتی
 حکایتہائے عشق اندو دگر دی
 دل خود را فریبی دادی از نار
 کہ گر غم پُرس من می پرسد کم
 ہنوز از تلخ سیرم برزستہ است
 ہنوزم بر زمرہ مہسکائی است
 ہنوزم فقہنا در موافقتہ است
 ہنوزم طستہ با شوریدہ کارند
 ۱۵ ہنوزم بوسے مرزنگوش تند است
 کہ نتواں یار با اغیار دیدن
 کہ او گل دوست دار و گل چمن را
 کہ شبہایش بد شواری شدی روز
 چو روز عاشق و گیسوئے معشوق
 نخواندی جز ہنسانی قصہ خویش
 بخون دیدہ تو یزد صبور ی
 گداز شمع با پروانہ گفتی
 شکایتہائے خون آلود کردی
 بنوک غمزہ کردی زلف را باز
 چہ کم دارم ز خوبی تا خورم غم
 ہنوز ایں سبزہ را شبنم نہ شستہ است
 ہنوزم در سترائے پاسبانی است
 ہنوزم لالہ در رونا شگفتہ است
 ہنوزم غمنا با خنجر گزارند
 ہنوز از دیدن من دیدہ کند است

۱- یار با اغیار دیدن سحر جمع ۲ = یار خود با یار دیدن سستاب جمع ۳ - بگر سوز جمع ۴ ایضا شود روز جمع ۵

۶ - عشق اندو دہ - خون آلودہ سادع ۷ - کردی زلف را بازہ بیع - گفتی زلف را از سادع ۸

گفتی زلف را باز سحر جمع ۱۰ - یہ شواہد اس کے بعد کے ۱۲ اشعار میں نہیں ہیں -

ہنوزم ابرو اوں محکم کمانند
 ہنوزم زرگسِ خوز زمست است
 نیاز دست آفت بر بیا لم
 لبم ہم شیرہ تنگ نبات است
 خریدار من اربا این نکو سے
 بمدش باد صد زیبا رخ عہد
 صدش خورشید و ماہ از پیش و از پس
 دگر را ہش کہ کردی غیرت افکار
 کہے زان من و زان کساں ہم
 ۱۰ چو شمع از رشک جانم میفرزد
 چو دل زوکز تو سوز و سوز جاں دید
 زینجوابی ہم شب چشم من باز
 ہنوزم چشمہا پیکاں نشانند
 ہنوزم زلف کافریت پرست است
 نیابی تمتِ فتنہ بنجا لم
 رخم ہم چشمہ آب حیات است
 نذار در غمبتی از مہر جوئے
 ہم از دامن پاک من مراہد
 خیال او مہ و خورشید من ہیں
 زوی پیش خیالش نالہ زار
 شہ من بلکہ سلطان کساں ہم
 ز شمع کو بیالین تو سوز و
 کہے کو با تو ساز و چوں تو اوں دید
 تو با پنجا بہ خود خستہ در ناز

۱- پیکاں نشانند سرسبز جمع جمع ۲- پیکاں نشانند جمع ۳- نیازا وہ است آفت راستہ ۴- نیازا وہ است آفت
 ۵- نیازا وہ است آفت برع ایضا سار وہیں فتنہ است عالم سار ۶- بنا تمتی فتنہ است عالم سار ۷- نیابہ نشینی
 فتنہ عالم ۸- نیابی ہم تہی از فتنہ عالم سار ۹- نیابی ہم تہی فتنہ است عالم سار ۱۰- نیابہ تہی و فتنہ عالم
 ۱۱- نیابی تمت فتنہ عالم سار ۱۲- نیابہ تہی لے فتنہ عالم سار ۱۳- نیابہ تہی لے فتنہ عالم سار
 یہ تمام اخلاقات اگرچہ بظاہر معلوم ہوتے ہیں مگر ان کو اس لئے بیچ کر دیا ہے کہ شاید ان کو دیکھ کر کسی کا ذہن صحت کی طرف
 منتقل ہو سکے ۱۴- در مہر جوئے جمع ۱۵- سلطان خساں ب ۱۱- چو دل کو از تو سوز و سوز سار ۱۶- چو دل میں تو سوز
 سار ۱۷- خستہ در ناز سار جمع جمع جمع ۱۸- خستہ بانازع -

ترا با واحسرم آں شکر دے
 مرا با واحسلال اندوہ خوردن
 روا باشد کزین بختِ ریبده
 در آن منگر کہ تو صاحبِ کلا ہی
 ترا اگر چہ زربالائے ماہ است
 مرادل وہ کہ بدل ہم تو کردی
 گرا ز روینورنگی بیسم از دور
 ورا از بویم گریزی ہم بخوشم
 ز گل بوئے پایز آید کے را
 ۱۰ بر ابلہ کش نماید زعفران خشک
 در آن روزی کہ با صد گونہ شادی
 در آن جولاں کہ امیں گردت آلود
 فروخت در کہ امیں خاک پیوست
 وے خون شد و لم از رشکِ آں خاک
 ۱۵ زہر اقبالِ آں خاک بر افسوس
 کہے نوشی ز بہسایشِ پایہ
 ز غیرت لقمہ چوں کوہ خوردن
 تو ساغوشی و من خون دیدہ
 کہ من ہم دارم اندر حسنِ شاہی
 مرا ہم گردِ سرِ چتر سیاہ است
 گرہ بکشا کہ مشکل ہم تو کردی
 تماشا را ہمیںم بس بود سور
 کہ تو عطا رومن ماہی فروشم
 کہ بر کیکے گزیند کرگے را
 جوئے انگوزہ بہ از زمنِ مشک
 شے راتج زربسر نہادی
 کہ ماہ وز بہرہ زان کاہش نیاسود
 کہ از دریوزہ خورشید و مہ رست
 ہم از خونِ دلِ خود شومیش پاک
 کہ نعل تو سنت میسنہ بران بوس

۲- ز غیرت لقمہ ترا چہ جواب دے = زبیرت غمے ۱۰ع - زعفران خشک = ترا ایضاً از زمن ترا چہ دے = یا زمن
 چہ دے = از زمن بیع ۱۲ - مالود سا ترا چہ = نیالود چہ = بیفزود سا ترا چہ = بیا لود چہ = بیا سود چہ
 ۱۳ - خورشید و رجت چہ ۱۵ - بران بوس ترا چہ جواب دے = بر بوس ع دے -

کہ نقشِ بوسہ برے چید زان راہ
 زمیں را عینِ عزت داد ہر پہلے
 ہلامِ نعلِ بودی در تہِ پاش
 گئے عذر سے نمودی گہ عیبی
 زبانہ داشت مُردل نے زباں دہشت
 شب از گریہ بدُنفتن گزشتی
 مہرِ حنا مہ ز خونِ دل سید کرد

عقاب نامہ و ولہرائی کہ عذرا بود سخن و امق خویش

نشاند اندر خیالِ مسہ جویاں
 کہ مقناطیسِ دہسا شد جبالش
 وزاں پیرایہ زیور بست گل را
 یکے راز آتشِ بحبِ ابن دہ سوز
 نہ زینش سود و نہ زانفش زیانے
 سپاسِ حق نگر داند فراموش
 کہ بخشند از سپاسش خلعتِ خاص

دلیک از دستِ بادم آہ و صد آہ
 خوش آن رختے کہ نعلِ روشن سے
 فلکِ زمیں آرزو میگرد گامی کاش
 بدیناں پیشِ دل چوں تاشکیبی
 گہ و بیگہ ہمیں شعلہ بجای دہشت
 ہمہ روزش دریں گفتن گزشتی
 بگنجیدش چو در دلِ قصتہ درد

بنام آنکہ نقشِ خوب رویاں
 چناں آراست ہر یک را کمالش
 ز کانِ عشق گو مہرِ داد دل را
 یکے رات مع وصل آرد شبِ افروز
 بکلت گشت حکمش کار رانے
 بس آن بہ کادی درینش درد نوش
 نہ ہے اقبالِ آن جانِ پر اخلص

۱۔ نعل از دست سہ ۲۔ خوش آن رختی کہ در جمع ۳۔ فشا زینشی کہ ع ایضاً پے ۴۔ زبانہ دہشت برب حو

۵۔ مہر حو ایضاً ز خونِ دل مہر حو اب دہ ۶۔ زود و دل سہ ۷۔ کار و ملنے ح حو ۸۔ حو ادا ماشیہ

۹۔ کار و ملنے ح ۱۰۔ آن جانِ مہر حو اب دہ ح ۱۱۔ از جانِ ع -

پس از دیباچه نام الہی
 زاند و جسد الی قصہ رانده
 بنوک خامہ خاریدہ سبر ریش
 کہلے یار و فساد اربخا کار
 جھانے کز و نیم شد بند جان شست
 تو بایار دگر گشتہ و فاکوش
 و فاکوش را اگر نیدانی شمارے
 وے بامن تو کے پیوند خواہی
 نرود آید بصحبت سرفراز
 ۱۰ من و شہا و فساد جگ سوز
 نہ شام را چہ رخ آشنائی
 نہ دولت سایہ اندازد بریں مور
 تو در برج شرف من در و بالت
 تو شہار و نہی بر زوے گل و ام
 ۱۵ ترا در آئینہ رویان نظر تیز
 کہ آراید سپیدی و سپاہی
 بر زوے نامہ خون دل فشا تازہ
 جگر بار بختہ بیروں ز حد پیش
 جہا بامن و فایت باد گریار
 و فائے عمر میدانم چو از گشت
 خیالت از و فاکوش بامن ہم آگوش
 بیاموز از خیال خویش باے
 کہ ہم شاہی و ہم فرزند شاہی
 نہ در دام افتد آساں شاہبازی
 شب خود را ز آہ خود کنم روز
 نہ صبحم را امید روشنائی
 نہ آں بازو کہ باد دولت کنم زور
 تو در خواب خوش و من در خیالت
 مرا بستر مفیلاں زیر اندام
 مرا ز آئینہ دیدن نینہ پرہیز

۲۔ بر زوے نامہ شاہ ساجہ جہا بامن ۴۔ بر زوے نالہ ۳۔ و فایت پیش اغیار جہا ۵۔ نیدانی سہا
 ساجہ جہا ۶۔ نیداری جہا ۷۔ چرخ ز آشنائی ساجہ جہا ۸۔ چرخ از آشنائی جہا
 ۹۔ چرخ ز آشنائی جہا ۱۰۔ با خیالت جہا ۱۱۔

مرا حو د سرمد از زگس فسد اموش

نبارم من برابر ووا

مرا پا از کمند خویش در قید

من اندر کینج دیواری خورم غم

مرا در بسته و دیوار در پیش

خورم من ہم دے خونایہ دل

من اندر بزم غم نالندہ چوں نائے

نثارم لعل و یا قوت دو دیدہ

من آشام گو شہ خنجر کند

من محبوس در زندان اندوہ

مرا ایجاب سینه میخلد تیرہ

تو در دنبال شاہین شکاری

بدنبالت دواں جانم چو گردی

چہ باشد گرز چشم من کنی یاد

کنم لا بد ز گردت سرمد خواہی

ترا صد سرمد کش ہر شب در آگوش

تو چو گاہاں برکتے کہ سبز و گہ زرد

تو ہر جانب کمند انداز برصید

تو در مجلس نشینی شاد و خوشترم

تو در بہستان گل و گلزار در پیش

تو خوش خوش مے خوری با بخت مقبل

ببانگ جنگ و نے تو مجلس آرائے

نثارت لعل و یا قوت گزیدہ

تو رانی در سیاہاں باد پاتند

۱۰ تو صید افکن ہر صحر او ہر کوہ

تو آنج میزنی پیکاں پنچ سپر

دلہ صید تو با صد گونہ زاری

ترا ہر سو بچو لاناں رہ نور دی

چو ہر سو سرمد از گردت برد باد

۱۵ چو گریشت چشم را سیاہی

۲- دسمہ ہم گردتا ۶- تو سے خوش میخوری ستا = تو خوش سے میخوری حم ۸- از دو دیدہ ساجو

۱۰- منم محبوس ستا = من محبوس سے محبوس است دع ۱۳- دواں محو محو اجاب دع

= رواں دع ۱۵- عذر خواہی ستا = سرمد سائی ب

ایا یاری کہ من جاں بود مت پار
 دولت چونت و ولد ابر تو چونت
 من ار معزول گشم زان نظر گاہ
 تو خوش می غلط بروی بائے گلگون
 ترا گر خواب خوش در چشم ناز است
 تو گر بگریزی از خواب من
 من و در پند دیوار بودیم
 چو جاں مسر خطہ در پرواز گردد
 برون دیر بود ز آرزویہ
 نسیم گلشن کز جاں فزون
 غمت مزدور میگیرد بلارا
 پوشد کاویدہ بسنا و نہانم
 چو شکست از غم این شخص سفالین
 نگرتا چوں بود آن جان مجور
 گے بے رویت از زین چشم بد خوش

شدی امسال با جانِ دیگر پار
 من ار رفتم ز دل یار تو چونت
 نظر گاہ تو با د آرزوئے چوں ماہ
 کہ من می غلطم اینک بے تو در خون
 ثبت خوش با د مار شب راز بہت
 خیالت بس بود ہنوا بہ من
 ترار و سوئے دیگر پشت سویم
 صبا بوئے تو آرد باز گردد
 گرم جان بخشی نمود ز بویت
 تو آن گلشن تصور کن کہ چونت
 کہ کاویدہ سیتہ این بستلارا
 رساند مزد و تنش نفتد جانم
 چہ سودم باش دیبا ببالین
 کہ دور از دیدن رویت بود دور
 جاں خواہم کہ منیم ہم بدان روئے

۶۔ در پشت ساتھ جو خواب مع = بر پشت ع ۱۱۔ یگیر و ساتھ جو ادھاب مع = یگرود

جمع = غمت و داسپہ یگیر و ساتھ ۱۲۔ شانہ مزدھا ۱۳۔ این جان ساتھ =

۱۵۔ از این چشم بد خوشے ساتھ =

وگر بے خاک پات این چشم نناک
 چو بیابے تو ماند این دیدہ درں
 چو خواہم دور ماند از تو پس زیت
 ز من گسل چو میدانی کہ جانی
 من ار چند آستانت را کنسیرم
 چو گفتی عاشقم گر گفتی این راست
 بعشق اندر کہ باشد شرط یاری
 ہراں بندہ کہ دار و پادشا دوست
 گسبے آب دیدم ہم ہماں خاک
 بکش زین چشم و منت ہم ہر دن
 بعد ادور بودن از پئے چیت
 کہ بے جاں کردن تو اں زندگانی
 بدیں خواری کس در خاک نیزم
 ز نقد سردری بر بایت جاست
 نگنجد سردری و تاجسداری
 مخواں بندہ کہ بیشک پادشا دوست

حکایت تمثیل

۱۔ شنیدستم کہ در درگاہ محمود
 کہ جز در پیش تخت از صبح تا شام
 بخدمت پیش شاہ مندا آئے
 چو عکس روز روشن برگزشتی
 ہراں طاقت کہ کردی بندہ در روز
 ایاز خاص را خدمت چناں بود
 نکردی جائے دیگر یکدم آرام
 ستادہ بندگی کردی بیکپائے
 طریق بندگی بر عکس گشتی
 ملک شب پیش از اہں کردی بصد سوز

۱۔ گے بے آب دیدہ ہا ۴۔ چو بیابے تو ماند این دیدہ درں
 ۲۔ چو خواہم دور ماند از تو پس زیت
 ۳۔ من ار چند آستانت را کنسیرم
 ۴۔ چو گفتی عاشقم گر گفتی این راست
 ۵۔ بعشق اندر کہ باشد شرط یاری
 ۶۔ ہراں بندہ کہ دار و پادشا دوست
 ۷۔ گسبے آب دیدم ہم ہماں خاک
 ۸۔ بکش زین چشم و منت ہم ہر دن
 ۹۔ بعد ادور بودن از پئے چیت
 ۱۰۔ کہ بے جاں کردن تو اں زندگانی
 ۱۱۔ بدیں خواری کس در خاک نیزم
 ۱۲۔ ز نقد سردری بر بایت جاست
 ۱۳۔ نگنجد سردری و تاجسداری
 ۱۴۔ مخواں بندہ کہ بیشک پادشا دوست
 ۱۵۔ حکایت سلطان محمود غزنوی انار اللہ بر باد ہو ۱۰۔ چنیں بود بد میں بود ع۔

بسطانی نشستی بندہ بر تخت
 چو شرط عشق بازی در میاں بود
 شہ افشروی قدم در بندگی سخت
 چو ہر بندہ بر دل شاہ گروہ
 نہ این را سود و نہ آنرا زیاں بُو
 چو کردی سبزہ را با سہ و گتسخ
 کمند خو جسگی کوتاہ گروہ
 بہر آسب بر مشکن زبن شاخ
 ز دوری روز و شب زیناں سوزم
 کہ تالش ہم نمیبگنجد وریں جنگ
 گئے از لعل کو ہم چہ سہرہ زرد
 گئے زر کو بی و گہ نقشہ کاری
 کم ہر دم چنیں در بقیہ آری
 بدیں چو بک زنی پاس تو دارم
 ہمہ شب کو بش سینہ است کارم
 بدیں بے طاقتی نام تو گیسوم
 صد بار در یاد تو میسم
 پرتائے کیسہ مردہ گیرت
 من ارمیرم ز بالائے چو تیرت
 چو خونم صد باید رخت بر شے
 وگرازاہ من رویت کند خوشے
 کن کز پردہ بیرون خواہی افتاد
 مرا گویند کایں زاری و نہ یاد
 شدم رسوا ز بد نامی چہ ترسم
 چو جانم سوخت از خامی چہ ترسم
 کہ طوقاں بر سر آدکشتی آشام
 چہ اندیشم کون از رخت بام

۳۔ بردل سنا سنا خوب د جوع ۲۔ در دل ع ۴۔ این شاخ سنا سنا جوع ۱۔ زبن شاخ د ع
 ۵۔ سوزم سنا سنا جوع ۲۔ سوزم ب د = سوزم ع ۶۔ اکثر نونوں میں مصرعوں کی ترتیب یہی ہے صرف ع میں
 ترتیب سکوں ہے ۱۰۔ بایاد تو ب = بایاد تو ج ۱۵۔ چاندیشم کونوں ب = چاندیشم کم ج جوع ع ۱۶۔

زیادوی کوڑ باید سر ز گردن
 چو از تو دل ندارد ایستادم
 گرت یاد آیم و گرت نایمت یاد
 چو آن نامہ کہ منشور و فابود
 ہ پاپاں شد برو میخواست پنہاں
 چو رگ پوستہ بد با یار جانی
 سر بیج الیر ماہی شد با تمید
 چو شاہ آن ماجرائے جانفشاید
 نناد از غزٹش بر دیدہ ہر پے
 چو بکشاد و سوادش رنطنہ کرد
 چو ترکردی ز خو تاب نیازش
 سراسر خواند و دامن کرد صد چاک
 نے کامد مش در کالبد باز
 جواب حرف یار آستن خواست
 نگد را بیدہ است اندیشہ کردن
 بہر چہ آید ز تو گردن ہنادم
 ہمیشہ یاد تو در جان من باد
 ق ز خون دیدہ و دل با جسہ بود
 کہ جائے ریسماں بند و رگ جاں
 یکے از رشتہا بستن نشانی
 سپرد آن صبح صادق را بخورشید
 تو پنداری کہ جسم گشتہ جاں دید
 کہ ہر دم بوسہ داد از دیدہ برو
 ہمہ حرفش ز خون دیدہ ترکرد
 ز آہ گرم کردی خشک بازش
 ز بیوشی نشہ غلطید بر خاک
 دم پوشیدہ راشد کالبد ساز
 خراشی دشت ہر حرفے کہ آ رہت

۱- زیادوی ساسٹا ساسٹا جو ب د ع = ز باری ع ۳- از نایت ستا ایضاً جان من ب م- این ہر
 ستا ۴- رشتہا جو ع = ریسماں ستا = ریشاد جو ع اب ایضاً نشانی ستا جو ب جو اد ح ع
 = نانی سع ۸- زین اجرانے ستا جو اد ایضاً جم مردہ ب ۱۲- بر خاک ستا جو جو ع اب = در خاک ع ۵
 ۱۳- نے پوشیدہ ستا جو جو اب = دم پوشیدہ ستا ع ۲ = نے بیدہ ع = دم بیدہ ۵-

ز مژگان مردم چشمِ تسلیم کرد سیاہی بتہ از چشمِ درتسم کرد
 جوابِ سخنِ آلودہ عاشق از سیاہی دیدہ سوائے معشوقِ خویش

سہ نامہ بنامِ کردگاری کہ از عکسِ بیداری بیاری
 نثار و نقشِ پیران و جوانان کند پیوند ہمہ و ہمہ باتان
 مبارک رونے ہر صاحبِ جہانے بیاراید بیدری و ہلائے
 دے کہ زندگی بخشہ نشانش ز جانانے دہد در سینہ جانش
 کسے کیش در دلِ این آتشِ نیفر وخت بماند خام گر خود جا و داں سوخت
 بمقصود اور ساند مقبلاں را ہم او بخشہ صبوری بیدلاں را
 پس از دیدہ جگر در خونِ سرشتہ غائب دست را پانچ نوشتہ
 ۱۰ کسے آزرده زیں جانِ جفاکار جھائلے مرا از جہاں فریدار
 دلم را گر چه از دوری خراشی بہت کہ در دل ہر دمے چوں دور باشی بہت
 دے کہ دم چو زخمِ نشتِ نوش چراحتہائے خویشم شد فراموش
 فرستادی بنِ نقتے پُر از دود سراسر چوں دلِ من آتشِ اندود
 بعنوان دیدہ از خونِ پاکِ کردم نہ عزاں بلکہ جاں را چاکِ کردم

۴- مہربانیاں ج ۱۲ - زجاناں می دہست ۷ - گرچہ جہاں ماسیہ

۱۱- خراشی بہت - دور باش بہت جہاں ۴ - چو این نقتے ست -

زخون دیده دیدم همسر آن راز
 چو آن راز بنامم بر لب آمد
 هم از دیدن چنان بیخوش بودم
 همی بوسیدم و دیده جگر بار
 در آن بوسیدن و سودن همه شب
 بسان هر چه طفلان ازین چهر
 نشست از هر رستم برینه دماغ
 بر آن دماغ از مژده گشتم نمک ریز
 رستم کردی که در بام و بتان
 ای بے دارم به بتان دچمن جائے
 گلے نور ستام در دیده خار است
 بیادت چون کنم در گل نطفان
 مگر لاله چمن شد عشق پیشه
 مگر چوں من بنفشه دید مویت
 اگر صد ناربتانست پیشم
 هم از خون دو دیده کردم باز
 با استقبال جانم بر لب آمد
 که بر دل خواستم بر دیده سووم
 همی سودم رقم بر دیده مسر بار
 لب از دیده بر شک دیده از لب
 سیاه و سفید گشت آن نامه مهر
 چو بر پهلوی پشت مرده زانغ
 که تا سوزم بترزان سوزش تیز
 حرفت نعبستان ناربتان
 ولیکن گل بچشم و خار در یاسے
 درخت نارم اندر سینه نار است
 کنم چون گل گریبان پاره پان
 که دماغ در جگر دارد همیشه
 که بشکست است چون زلف و تویت
 کم از یک ناربتانست پیشم

۳- بیخوش شاستا خود ب = بیوش ع = بندوق ع ۴- دیده جگر بار است = دیدم در بار ساجو

ب د ۵- بوسیدن و دیدن ب ۶- دیده دماغ است ۷- شایسته پیشم تیز است

۹- حرفت است ۱۰- گل لاله ساع ۱۱- که غم پشت شاستا -

کسے کش نارِ سیت یاد باشد
 وگر طعم زدوی کز عیش و شادی
 اگر کینسرِوم و رقیبِ دم
 برے جفت دارم دیدہ باز
 نظر اینجا و چشم جاہم آنجاست
 تو گر تنگ آمدی از گوشہ تنگ
 عوساں را چو مستوری جمال است
 مرا میں عوصہ گشم جمانے
 روم بر آہوئے صحرا بہ پنخیر
 ز دل تنگی چہ در صحرا شتابم
 ز جفت خویش چوں دورا وقتہ گور
 بہ رانے بے آبی و سیب است
 نہ کس مرغِ چمن را راہ بستہ است
 وے چوں دل بجائے بستگی یافت

ز نارنج و گر کے شاد باشد
 کئی کینسر وی و کیقبادی
 بجان تو کہ با یاد تو شادم
 ولیکن با تو ام در سینہ ہمراز
 تن اینجا و دل بر یانم آنجاست
 بردن پردہ نتواں کرد آہنگ
 جمال آں بہ کہ خود مستور حال است
 ز دل تنگی بہ تشگی ماندہ جانے
 ولیکن ز آہوئے خانہ فورم تیر
 کہ صحرا ہم بریں دل تنگ یایم
 بیابانش بود چوں دیدہ مور
 بہر جو آب مرغابی فریب است
 نہ بظ خانگی را پر شکستہ است
 ہو سہائے و گر آہستگی یافت

۲۔ اگر طعم زنی کز عیش و شادی ج ۳۔ کہ با یاد تو رسا ج ج ج ۴۔ کہ با جان تو ج
 ۳۔ ہم سینہ و راز سوح ج ۴۔ ہم سینہ رازد ج ۵۔ برون پردہ رسا ج ج ۶۔ برون از پردہ
 ساع ۵۔ گشتہ جلنے رسا ج ایضا ماندہ ج ج ۷۔ ماند ج ۸۔ مردہ ج ۹۔

اگر زنداں است چوں بادستان است
 چمن برسینہ کو دروناک است
 دگر ہنوا بے دارم در آگوش
 نشیم باوی و دل در خیالت
 عجب میں خواجگہ باوسے گزیم
 دگر گولی کہ خوابم ناید از غم
 بنسم گرچہ آدمی بیدار باشد
 گو خوابت خوابِ غم بہ تمیز
 دو جور است از جہاں پر روزگارم
 ایکے تا دیدنِ روسے کہ خواہم
 بجائے کاں بدخواہی دلیل
 دگر حسنی است کزے دل نفور
 خیالت نقبندی گشت استاد
 گم نقش تو پیش چشم دارد
 گوزنداں کہ باغ و بوستان است
 جہنم باشد از سدہ و سبک است
 بجائے صاف دُروی میکنم نوش
 پوشم چشم و منیم در جہالت
 دلے خفتہ ترا در خواب ہم
 بے باشد کہ خواب آید ز غم ہم
 ولیکن خوابِ غم دشوار باشد
 کہ ہست آن مردن از مردن بتریز
 کہ بر میگیم و طاققت ندارم
 دگر رو دیدنے کزے بکا ہم
 اگر آتش بود باغِ خلیل است
 نماید دیو مردم گرچہ حور است
 گرفتہ پیشہ شاور و سرد باد
 گت در جہان سنگین نگار و

۳۔ دگر ہنوا بے دارم در آگوش سڑ سڑ جمع سڑ سڑ = اگر ہنوا بے دارم ہم آغوش ع س س ہم۔ بند چشم سڑ سڑ
 = بوسم چشم سڑ سڑ = نکو خوابت سڑ سڑ = در روزگارم سڑ سڑ = ہر روزگارم = در روزگارم
 ایضا بر میگیم سڑ سڑ جمع سڑ سڑ = بر میگیم ع ایضا طاققت نیارم ب ۱۱۔ بجائے کوب ۱۲۔ پیشہ شاور
 سڑ سڑ جمع سڑ سڑ = پیشہ شاور سڑ سڑ ۱۳۔ گے نقش تو عھا ع سڑ سڑ = گم سڑ سڑ ع۔

نوالہ وروہان دوست دادن
 مدہ پروانہ کیں آتش فروزد
 بسوزم از پئے تاہم ابد را
 وزاں شعلہ رسد دانے باو باش
 مسلمانی دراں چوں ہندواں خست
 غم اندر کینج تنہائی تو اں خورد
 نوزد کس بحسب دیوار یا بام
 متعید وارسمیہ بر وار
 نگر کش چوں بود با خویش کینہ
 ولیکن پائے میگردد ہمدم
 امید وصل دروے دلفروز است
 تو آں را میں کہ دار و ہش گنج
 چو آ کہ نیست قوت از بیخ دارد
 توئی در سینہ من ز اں ضبورم
 کہ دل تجا نہ شد از آرزویت
 کہ جاں نزدیک تست ارتن جدا مانہ

درینے نیت جاں را پوست دادن
 کسے کہ عاشقی زیناں نوزد
 بدست خود نیم من ورنہ خود را
 کہ گردواں حکایت در جہاں فاش
 کہ نا کہ ہندوی آتش بر افروخت
 تو تنہائی بزندان عنس و درد
 اگ دووے بر آری از دل و کام
 من اندر دل خورم از بیم غیبار
 کسے کو خجہ آشاہ بسینہ
 ۱۰ برون میدہد ہجر اں نویدم
 شب ہجر اں اگر چہ تیرہ روز است
 چہ بینی مار را کفخہ بلا سنج
 با مفلس کہ پا بر گنج دارد
 و گر میدارد ایام از تو دورم
 ۱۵ درون سینہ منی بنیم بویست
 مرا از خود نے شاید جدا خواند

لے ایجا نہ تو تا بد اسنے
 کہ جانم وار ہذا ہنگ آجائے
 نہانے ترز آب زند گانی
 صنم میخواند و سے پچید نامہ
 دروں چون نامہ سے پچید جانش
 لباس کاغذیں میگردن از اندوہ
 نہ از تیش مسر اس سر بریدن
 گے پت و گے ز آواز میخواند
 چو پایاں شد ز مر آغا ز میگرد
 گے بر جان محنت دیدہ سے سود
 رقیب گر یہ گشت استینش
 بدیں آب امینی بودش از آں تاب
 چو مصروعی کہ ناگہ بنید آبے
 کہ آں کاغذ کشد آزار آں ریش

من آنجا یم کہ تو با تو نہانے
 خدا ایجات دار و مند آراے
 چو آمد آں سوادِ خضر فانی
 پہ پیاویچ شوق آن نقش خامہ
 بروں بد حرف نامہ بر زبانش
 رواں جانش در آں خطائے ابوہ
 نہ از فارش غم دامن دریدن
 گے با ہم نزدیکہ بانا ز میخواند
 سرش می بست و دیگر باز میگرد
 گے بر دل گے بر دیدہ سے سود
 بدست از ماجرائے راستینش
 بدتیش آتش و در آتیش آب
 فتاں خیراں نہ صبری و نہ تابے
 نہاد آں نامہ را پس بر دل خویش

۳۔ نزد آب بچہ۔ رواں جانش ج ۵ = دوہاں جانش سٹا ج ۵ = دروں جانش ب ع ۲ = دل جانش
 کا ایضا از آں خطاب ع ایضا خطا زانہ ج ح ۱۱۔ آں ماجرا سٹا ج ع ج ج ۱۱
 = از اجراع ب ع ۵ ایضا رین گر یہ س ۱۲۔ تیشے در ب ۱۳۔ کہ از کاغذ کشد سٹا ج
 = کہ آں کاغذ کشد سٹا ج ع ج ۲۔

بہر نقطہ نشانِ حال دیدم
 بہر نونے کہ دیدہ برکشادم
 بیالے نامہ دروازگیبائی
 ندانم زیرِ نسیم خوش کہ دادی
 غلط گفتم نہ مشکے بلکہ خوشی
 ز جائے کادی آن جائے چونت
 ز جان کیتاں رازے کہ درت
 چہ ناخوش روزگارے بود روزی
 من اندر دادنِ جان بودم آل دم
 ۱۰ در آن جان دادم دل آنجان داد
 چو رفت او باز گشتم ہم برانسان
 ہاں دل با من ہست او در آن دل
 وہم مدم درونِ سینہ آواز
 اگر تنگ آمدی از تنگی جائے
 بیانِ نقطہ در جان کشیدم
 چو ابرو بر سر و شمش ہنادم
 کہ بنیم در تو حرفِ آشنائی
 کہ تافِ مشک با شاخِ زبادی
 کہ جتہ از دلِ یارے برٹنے
 بگو با چشم من کاں پائے چونت
 ز سوز کیتاں سازی کہ درت
 کہ رفت از من چناں گیتی و روزی
 کہ بود آن ہمدم در پریش غم
 کہ دل دادنِ نمود آن بلکہ جان داد
 کہ پنداری دلم داد و ستد جان
 چو جانی کیش دہد جا در میاں دل
 کہ اینجا چو نی لے سر پایہ نماز
 اجازت دہ کہ جان بیروں نہد پائے

۲۔ بر سر شمش سراج ۳۔ حرفے ز آشنائی ع ۴۔ حرف از آشنائی ستا ۵۔ یاری برٹنے ج د ع = یارم
 برٹنے ستا ب (ب میں صغ نے ی کے نقطے چھلکا مار بنا دیا ہے) = یار برٹنے ج ح = یار درٹنے ع
 ۸۔ گیتی سراج ۱۰۔ نموداں سراج ج ادب = نموداں ع ج ۱۲۔ اجازت کن سراج ج ح ع
 ب د = اجازت دہ ع -

دریں دل تا تو باشی یار تا تو
مزا حم چوں تو انم دید با تو
چو پر شد رو د عاشق زین ترانہ
جواب از رو د دیگر شد رو آ

پاسخ از لب معشوق

مبارک نامہ کا ید زیار سے
کہ بخشہ بیستہ ری را قرار سے
د کند تازہ و فسا ہائے نہانی
دہد یاد از وفا دارانِ جانی
رید امشب بچوں من بستلا سے
ز باغِ ہمسہ گلبرگ و فاسے
عقابے را کہ از من کرد پرواز
جولے بود کا مد سوئے من باز
لم کاں ما جزلے راز میخو اند
بہر خط بود دودے آتش انگیز
۱۰ بخواندن گر چه از جاں شعلہ مینجامت
چو آن مرغے کہ باشد آتش آشام
من و این دو و آتش خیز زین پس
دل بے سوزا گر خود گنج معنی است
چراغ از شعلہ زندہ است ارجہ دانی
بنوزاں خواندن او جان ہی خواست
کز آتش خوردنش شیریں شود کام
من و این شعلہ ٹے تیز زین پس
بروز اہل و قاہرہ کھطہ طعنی است
کہ ہمتش روغن آب زندگانی

۱- تو باشی یار تا تو ۲- تو باشی یار تا تو ۳- تو باشی یار تا تو ۴- تو باشی یار تا تو ۵- تو باشی یار تا تو
ح بیع ۶- تراہم ۷- فراہم ۸- ترشد ۹- عقابے سا سا ۱۰- ح اع لب ۱۱- قابیے دق کو
پیل کر کسی نے ت بنا دی ہی ۱۲- بہر حرف و دے آتش انگیز ۱۳- انجانم نمی خاست ساع ۱۴- از جان یہ میخو
۱۵- اد جان ہی خواست تراہم ۱۶- شعلہ آتھم ۱۷- گر چه جواب ۱۸- اگر خود ۱۹- اگر خود ۲۰- ایضا ہر وقت

دل عاشق ز سوزِ دل زید خوش
 مرا بگزار کیں آتش فروزم
 دریں سوزِ ارچہ جان و دل بیاں بُو
 جفا ہا دیدم ارچہ از عشق بازی
 کون گرسہ فرہا ہدیار و گر کیں
 جفا و مہر ہرچہ از سوسے یار است
 من و خونِ دل و این نامہ درد
 دریں نامہ چو نامِ خضر خان است
 چو زان نامم گریز و صبہ واپس
 ہمیں نامہ فسونِ صبہ من پس
 صفت شب سیاہ بچراں کہ خضر خان اور کوشکِ جہاں نمائے جہاں غم
 نمود و دل رانی در قصرِ عرقِ خوناب بود و فروختہ شدن شمعِ مرا و
 دو محرق ہم از آتشِ دل ایشان و شنائی در کار ایشان پدید شدن
 شبے چوں سببِ عشاق پر دود ز تار کی چو جانا سے غم اندود

۳۔ دریں سوزِ ارچہ جان و دل بچہ دج۔ دریں سودا اگر بردل ع کدمانیہ ہم۔ از عشق سازی سراسر جمع
 باد = در عشق سازی جمع ۶۔ چوں از سوسے ب ایضا مرا با نوح جمع ب د = با آن ع اسر = با او ع
 ۸۔ ز نامہ است جمع جمع ادکا = ز نام است ع ۹۔ چو زین نامہ ب ۱۰۔ جہاں غم نمود جمع جمع
 د = غم رنے نمود ۱۱۔ خوناب خون تاب جمع ۱۲۔ پدید آمدن سراسر جمع ۱۳۔ پدید شدن
 جمع ع = پدید شدن ۱۴

سرشتہ ز آبِ غم شب نام کردہ
 در آن ظلماتِ ہل کردہ رہ گم
 گریزاں شب پرک ہم سئے خورشید
 شدہ پیشِ دل در ماندگاں کوہ
 کہ زیرِ عنار پنہاں رخسہ مار
 شبنوں بردہ مسہ سو بوم بزرغ
 برون گشت دندانش یہ رنگ
 کہ پیشش گویا دریاست یا چاہ
 برگ خویش کردہ خاک برسہ
 میر باریک چوں ابرسیہ وام
 کہ از روزِ قیامت ہم گزشتہ
 چکاں ہمچوں سوا و چشمِ عشاق
 دولرانی بنجاک افتادہ بیوش
 چو مورے درد بان اثر دہائے
 سے اندر سو خلق تنہا چوستے

فلک دوشے زد و زخ وام کردہ
 اگرچہ رہبہرِ خلقند انجسم
 سیاہی بکے بستہ ذیل جاوید
 رسیدہ ایشے از دریا سئے اندوہ
 ہمہ آفاق زانسا تیسرہ و تار
 شدہ چوں پتر زغ این نیلگوں باغ
 زبیں ظلمت کہ پرویں آمدہ تنگ
 چناں ماندہ سپہ از رفتنِ راہ
 بماندہ در زمین خورشیدِ انور
 ز چشمِ انجسم افتادہ ہم از شام
 چناں صبح از حدِ عالم گزشتہ
 ہماں ابرسیہ در گردِ آفاق
 شبے زیناں بنمنا کے یہ پوش
 فرو ماندہ بسو دامبتلا سئے
 پرتاراں بگردشِ خفتہ جمعے

۲- خلق اند سائے سائے جماع ۱۰ = خلق آدم ۳- ذیل سائے سائے جماع ۱۱ = غل
 ۴- ابرسیہ سائے سائے جماع ۱۲ = ابربیع ۵- زیناں سائے ۶- ہر دم سائے
 ۱۰- ابرسیہ وام جماع ۱۱- برگرد سائے جماع ۱۲- درگرد سائے جماع ۱۳-

چو چشمه کنستان گشته تاری
 چراغی را که ہم زوموزش آموخت
 رخ از خوانا به دل ریش میسکود
 نه در دل صبر کار دتاب دوری
 ز تلخی غمش گشته جہاں تلخ
 شفق از دہ بلاش در وادو
 بہارش از خندان جہر در گرد
 ز تری زرگش بجواب مانده
 دو تا گشته ز غم سرور دانش
 گے سبل ز گل بر خاک میسزد
 کہ از جبادہ مر وارید میرفت
 گے سفت از ندنگ نالہ میدرفت
 گے بر چہرہ میسکود از مزہ خونے
 گے میسکودے از لہما پست
 قیامت کردہ در ستیاری ہاری
 بدم میسکت و باز از آہ میسخت
 ز بخت خود گلہ با خویش میسکود
 نہ در تن دل کہ سازد با بصوری
 ز زخم ناخنانش غمہ در سلخ
 بیکاہ دو ہفتہ سدسہ نو
 شدش نسری کہ بود و یا ہمیں زرد
 بنفشہ برگلش بیتاب مانده
 بدل گشتہ بخیرے ارخوانش
 کہ از گلبرگ گل را چاک میسزد
 کہ از لؤلؤے تریاقت میسفت
 گے مقنع ز آہ سینہ میسخت
 بجائے غازہ خون میراند برشے
 ز خون رخ خناب دست می بست

۱- چو چشمہ جو حجاج ع ۵ = چو چشمہ ک کا = چو چشمہ ب ایضاً تاے ساتھ حجاب د ح
 ب د حجاج ع حجاج ک = یارے ع ۴ = زوموز ایضاً باز از آہش از دنت ح ح ۶ = شدہ سر
 ح حجاج ع = شدش سداب د ۹ = بخیرے ساتھ سداب ح ح ۱۴ = خون رخ ساتھ سداب
 ح ح ۱۵ = خون دل ح ح ایضاً بر دست سداب ع ادماشہ = در دست سداب ح ح ۱۶ = بر دیدہ ح ح ۱۷ =

مگر بروے ازاں میسنہ و متجیل
 و گرنانگہ بروں سے آمد از کاخ
 بزنجویشے ہی آفتاد مسرابہ
 بدل میگفت کای داغ نسانم
 مگر گیتی گرفت از روزین برسہ
 مگر خورشید چوں من گشت غناک
 مگر کاورد و دودم بر فلک زور
 مگر کرد آب چشم در افق راہ
 مگر دید اندہ من صبح خداں
 ۱۰ مودن را گرفتیم ز اہر پیہ
 پشد حال خروسان سحر خیز
 مگر خوردندی نوبت ز تاں دوش
 چشد مرغان کہ پیسنہ چمن را
 شاہگریز باروئے سیاہت
 ۱۱ لے دانم کہ تو کم جنبی از جاے

کہ میدادش ز بس چشم بدیل
 بنا لہ چسبج رایسکر و سوراخ
 چو چشم مست خود بر بام و دیوار
 شبست این وہ کہ یا سوولے جانم
 کزیناں تیرہ و تار یک شد و ہر
 کہ سر بر می نیارد از تر خاک
 کہ انجم زین منط گشتند شب کور
 کہ در دریا فروشد کشتی ماہ
 کزیناں باز بست از خندہ دندان
 بر آورد اول شب چار تکبیر
 کزایشاں ہم نخنہ ز دنا لہ تیز
 کہ ہنگام سحر خفتند بہوش
 کہ بستند از نو ازیناں دہن را
 کہ تا داغ جلس نہنم ز آہت
 کہ بہت از اشک من زنجیر در پائے

۸- مگر ز دغا ایضا چترناہ سہ ۱۰- گرفتہ سحر ۱۲- بہوش ب ۱۴- ز آہت ح ۵
 ح ۱۱- ح ۱۲- برابر ت ع ۱۵- کہ بہت ز اشک من ب ۱۶- کہ بہت ز اشک من س ۱۷- کہ بہت ز اشک من
 ع ۱۸- ح ۱۹- کہ بہت از زلف من ح ۲۰-